

Alén da historia

Xavier Alcalá invertiu cinco anos en documentar a obra gañadora do premio Blanco Amor

A imaxe do autor solitario plasmando sobre o papel os pensamentos que as musas lle soplan na orella non é máis ca iso, unha imane tópica. A creación dunha novela soe ter detrás moito traballo de inspiración baseada en horas de lectura, kilómetros de viaxes e moita documentación. Isto multiplícase claramente coas novelas que recollen datos históricos aos que pretenden ser fieis. Tal é o caso da obra "Alén da desventura", do escritor Xavier Alcalá, que hai sete días resultou gañadora do premio de novela Eduardo Blanco Amor. Desde a relectura de «A illa do tesouro» ata o uso dunha tesis doutoral sobre a construción de barcos de madeira e varios dicionarios etimolóxicos, o autor consultou dúzias de textos, estudos e documentos antigos para facer verosímil unha historia que se remonta ata o século XVIII e que está a medio camiño entre a novela histórica e o texto de aventuras mariañas do romanticismo. En escribila empregou sete meses; en documentar cinco anos.

BEATRIZ PALLAS

Todo comezou como comencian sempre as cousas, por casualidade. Paseaba Xavier Alcalá os seus ollos por unhas estanterías cheas de libros antigos nunca libreiría de Bos Aires cando atopou un diario dun mariño inglés que relataba a perda e o naufragio nos Mares do Sur do seu barco, á maneira en que a propia tripulación logrou reconstruílo con restos de madeira da Patagonia que levaba a bordo, a súa recalada nas colonias portuguesas e súa viaxe final con parada en Ferrol. Unha historia que, máis adiante, oiría contar na Patagonia, pero en versión española e protagonizada por un barco chamado *Inmaculada Concepción*.

Así pois, o autor colleu a historia do mariño e convertiuna nun relato no que un falso mariño inglés (en realidade é ferrolán) trata de descargar culpas polo desastre naval que o seu navío sufriu na Patagonia. Este barco anda na procura dunha información que resulta clave para esta obra: o estado da navegación nas augas dos Mares do Sur e a posibilidade de cruzar do Atlántico ao Pacífico polo punto máis estreito no sur do continente evitando así ter que cruzar polo perigoso Estreito de Magallanes. "Naquela época, poder naval era poder mundial", sinala o escritor.

Con eso construíu un dos tres planos narrativos que se entrecuzan na novela e que, ata que acaban por confluir, discorren paralelos e perfectamente entrelazados, segundo recoñeceu o xurado que lle concedeu este premio que recollerá o próximo mes de decembro. A segunda narración do libro é o diario dun misioneiro galego que vive nas colonias portuguesas en América e que tiña por obxectivo misturar aos indios do norte, que eran mansos e servían a caciques, cos do sur, que eran bos traballadores da terra. Esta outra trama veu inspirada por lecturas de relatos feitos por misioneiros da época, como a *Descripcion da Patagonia* de Falkner, un xesuita que foi expulsado daquelas terras e que, como vinganza, revelou todos os seus segredos ao rei de Inglaterra.

Nun terceiro nivel da narración, o protagonista é a vida no Golfo Ártabro. Na cidade de Ferrol, no século XVIII, sitúase unha historia de intriga e conspiracións, inventada polo autor, que "ten como eixo a defensa de Ferrol como entidade onde o fundamental é saber converter a madeira, o ferro e a lona en navíos", explica Xavier Alcalá. Ao mesmo tempo, medra nesta cidade unha sociedade secreta que busca a paz en Europa, argalla sobre o reparto do mundo e que ten unhas ideas moi claras sobre o que se pode facer en España. "Concebían a España como nación, pero a Galicia como un reino que non recibía o respecto suficiente por parte da nación –di Alcalá. Nesto, aparece un personaxe en Madrid que é a antena que eles teñen para mover os seus fíos e conseguir as cousas". Este personaxe da capital está directamente inspirado no Padre Sarmiento, trala lectura pertinente do seu Epistolario. Nesta trama ferrolá tamén lle foi de utilidade a obra *La economía gallega en los escritos de Pedro Antonio Sánchez*.

Este terceiro nivel narrativo cóntase por boca dun narrador omnisciente que utiliza os dous diarios anteriores como fonte de información sobre a navegación no cono sur, un importante coñecemento polo que competían españois e ingleses.

Na creación de personaxes desta trama ferrolán, a fonte de inspiración e documentación foi a propia realidade. “Collín a amigos meus e retrateinos cunha casaca e melena con lazo, polo que agora tereilles que pedir permiso antes de publicala”, afirma Alcalá, que foi transportando ao texto “a tempo real” as mesmas tensións que se iban producindo na vida pública de Ferrol, aínda que reflexándoas, como era propia da época, con tensións entre o poder político e militar da Mariña e o poder civil.

Ao longo da obra aparecen constantemente intercalados documentos, cartas e toda a información que puido acumular para facela o máis fiel posible á realidade. Utilizou desde unha tesis doutoral sobre a construción dos barcos de madeira naquela época ata un documento orixinal que falaba sobre cómo face-los navíos coa maior calidade. Aí deixa ver o autor a súa vena de enxeñeiro. “Pero tratei de simplificar moito os conceptos”, matiza.

Unha das principais trabas para facer unha historia verosímil foi a ausencia de literatura previa en galego, que non deixa de ser curiosa tendo en conta a longa relación de Galicia co mar. Por esta razón tivo que recurrir a inspirarse nos clásicos portugueses da narración mariña, como *A historia tragico-marítima*. Xa de máis lonxe, tamén releu varias veces *A illa do tesouro* para ambientarse na linguaxe da época. O idioma foi unha das súas principais obsesións. “Quería evitar como fose incluír vocablos que non existían antes do século XVIII”, explica. Isto o levou a repasa-la obra, palabra por palabra, confrontándoa con dicionarios históricos e etimolóxicos. Para retratar os emprendementos da acción non precisou moita máis documentación que a boa memoria do que xa coñece. O mesmo sucedeu coa flora e fauna autóctonas da estepa arxentina e os animais mariños das súas augas. Os relatos do misioneiro e do inglés cando chegan por primeira vez a aquelas terras servíronlle a Alcalá para vivir outra vez, a través duns novos ollos, o descubrimento dunha das súas grandes obsesións: a Patagonia, un lugar ao que volve frecuentemente para admirar “as grandezas máis espantosas que nunca se viron”